

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีมากขึ้น ทำให้ปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาจัดการศึกษา การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมคืออีกทางเลือกหนึ่งที่มีการจัดดำเนินการ โดยมีหลักการจัดการเรียนการสอนที่ว่า ผู้เรียนและครูไม่จำเป็นต้องอยู่ในสถานที่เดียวกัน การสอนทางไกลเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา ที่เกิดขึ้นในสมัยศตวรรษที่ 20 ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมข่าวสารหรือสังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม การสอนทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นการเปิดโอกาสและกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่บุคคลกลุ่มต่างๆ อย่างทั่วถึงทำให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตที่บุคคลสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องเพื่อช่วยแก้ปัญหาในการขาดแคลนครูและข้อจำกัดของเวลาและสถานที่ จึงเป็นการเพิ่มโอกาสและทางเลือกของการศึกษาในประเทศไทยอีกรูปแบบหนึ่ง

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมขึ้น 2 โครงการ โครงการแรกคือ โครงการทดลองจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมดำเนินการโดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนร่วมกับมูลนิธิไทยคม และโครงการที่ 2 คือ โครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมซึ่งดำเนินการโดยกรมสามัญศึกษากับมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมทั้งสองโครงการมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การสร้างโอกาสทางการศึกษา ความเสมอภาคและพัฒนาคุณภาพของการศึกษา โดยมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมากเป็นโรงเรียนสายสามัญศึกษามีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งโรงเรียนในระดับประถมศึกษา และการศึกษานอกระบบ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนครู และให้โรงเรียนที่อยู่ห่างไกลได้มีคุณภาพของการศึกษาเทียบเท่าโรงเรียนในเมือง การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมทั้ง 2 โครงการ ได้ดำเนินการในรูปของการเผยแพร่รายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม (Digital Satellite Television หรือ DSTV) ซึ่งเป็นระบบสัญญาณโทรทัศน์ส่งตรงถึงบ้าน จากสถานีที่ออกอากาศหรือสถานีต้นทางไปยังสถานีดาวเทียมไทยคม ซึ่งปัจจุบันอยู่ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี เพื่อบีบอัดสัญญาณขึ้นสู่อวกาศเพื่อทำให้ดาวเทียมกระจายสัญญาณตรงจุดติดตั้งที่ต้องการซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยการส่งสัญญาณในย่านความถี่ KU-band ซึ่งมีความถี่สูงมากมีผลทำให้เครื่องรับสัญญาณที่มีขนาดเล็กมาก ทำให้มีความสะดวกในการติดตั้งใช้งาน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2539)

ปัจจุบันโครงการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้จัดรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา 1 ช่องสัญญาณทางสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (Educational Television) หรือมีชื่อย่อว่า ETV มีสถานีออกอากาศตั้งอยู่ที่อาคารศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ส่วนโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของกรมสามัญศึกษา จัดรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา 6 ช่องสัญญาณ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งมีสถานีตั้งอยู่ที่โรงเรียนวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โครงการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมทั้ง 2 โครงการ มีแนวคิดพื้นฐานในการผลิตรายการโทรทัศน์ต่างกัน กล่าวคือ สถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ผลิตรายการในฐานะที่เป็น "สื่อ" ที่ช่วยสถานศึกษาและครูในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพโดยเลือกเฉพาะบางวิชาที่มีเนื้อหายากต่อการสอนหรือยากต่อการทำ ความเข้าใจมาจัดทำรายการโทรทัศน์ โดยนำเสนอโดยรูปแบบที่หลากหลาย และเป็นรายการสั้นๆ ซึ่งมีความยาวรายการละ 12-15 นาที สำหรับวิชาทั่วไป หรือ 20-30 นาที สำหรับวิชาที่ต้องมีการฝึกทักษะ เช่น ภาษาต่างประเทศ หรือวิชาอาชีพเป็นต้น และมีลักษณะเป็นสื่อประสม (Multi Media) คือเป็นการบูรณาการสื่อหลายๆชนิดเข้าด้วยกัน และไม่มีวัตถุประสงค์ในการใช้รายการโทรทัศน์สอนแทนครู

สำหรับสถานีวิทยุโทรทัศน์ศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โรงเรียนวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ผลิตและเผยแพร่รายการโทรทัศน์ในลักษณะของการสอนตรงในทุกเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรในแต่ละระดับชั้น ตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ซึ่งสามารถทดแทนหรือใช้สอนแทนครูได้โดยมีความยาวรายการเท่ากับจำนวนคาบในชั้นเรียน

สถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ หรือ ETV จะมีการออกอากาศ 1 ช่องสัญญาณ เป็นการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ออกอากาศรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในระบบโรงเรียน ในช่วงวันจันทร์ถึงศุกร์ ส่วนรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษานอก ระบบโรงเรียนออกอากาศรายการในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์สถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โรงเรียนวังไกลกังวล ซึ่งมีช่องออกอากาศ 6 ช่อง ช่วงเปิดภาคเรียนออกอากาศ รายการโทรทัศน์ในลักษณะของรายการ โทรทัศน์เพื่อการศึกษาสำหรับผู้เรียนสายสามัญในระบบโรงเรียนมัธยมศึกษาช่องละ 1 ระดับชั้น

ลักษณะของรายการกับการจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยรายการโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมซึ่งเผยแพร่จากสถานีทั้ง 2 แห่ง นั้นต้องการการบริหารและจัดการที่แตกต่างกัน เนื่องจากรูปแบบของลักษณะรายการ ทั้งนี้การใช้รายการโทรทัศน์ของสถานี ETV จะใช้ในลักษณะของสื่อประกอบการเรียนการสอนโดยครูยังมีบทบาทหลักในการจัดการเรียนการสอนเริ่มตั้งแต่การนำเข้าสู่บทเรียนก่อนการรับชมรายการโทรทัศน์ ร่วมรับชมรายการโทรทัศน์ จัดกิจกรรม

เพิ่มเติมและร่วมสรุปบทเรียนกับผู้เรียน รวมทั้งสอนเสริมหรืออธิบายเพิ่มเติมหลังจากการชมรายการโทรทัศน์ หากครูในโรงเรียนมีความจำเป็นในการการใช้รายการโทรทัศน์ของสถานีโรงเรียนวังไกลกังวล จะใช้รายการโทรทัศน์ในลักษณะที่เป็นสื่อสอนแทนครู โดยครูจะถูกปรับบทบาทมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก

ลักษณะของรายการโทรทัศน์สถานี ETV จะมีลักษณะเด่นคือ มีรูปแบบรายการที่หลากหลาย น่าสนใจแต่มีข้อจำกัดคือต้องอาศัยกระบวนการและจัดการที่ซับซ้อน เนื่องจากเป็นรายการสั้นๆ มีช่องสัญญาณเดียวที่ออกอากาศรายการทุกประเภท มีความยุ่งยากในการจัดตารางสอนสำหรับผู้เรียนเข้าชม กรณีโรงเรียนปลายทางมีเครื่องรับจำกัด ในขณะที่รายการโทรทัศน์ของสถานีโรงเรียนวังไกลกังวล มีความยาวเท่ากับคาบของการเรียนการสอน รวมทั้งมีช่องสัญญาณ ถึง 6 ช่อง เท่ากับระดับชั้นที่มีการจัดการเรียนการสอนโดยจัดออกอากาศ 1 ช่อง ต่อ 1 ระดับชั้น ทำให้ง่ายต่อการบริหารและการจัดการ แต่เนื่องจากรายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่เป็นการถ่ายทอดสดจากห้องเรียนต้นทางที่สถานีส่งสัญญาณจึงมีข้อจำกัดในการนำเสนอ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2539)

การจัดการเรียนการสอนโดยรายการโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในช่วงที่ผ่านมาพบว่าโครงการทั้ง 2 ประสบปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับ

- (1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ
- (2) ปัญหาการผลิตรายการและการออกอากาศ

ซึ่งล้วนก่อให้เกิดข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์จากรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่จัดออกอากาศทั้งสองสถานี ให้เกิดประโยชน์ตามเป้าหมายและหาแนวทางในการพัฒนาการและดำเนินงานในทุกส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตพัฒนารูปแบบลักษณะรายการที่น่าสนใจและตรงความต้องการของการใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครู-อาจารย์ รวมทั้งการเรียนรู้ของผู้เรียน และสิ่งที่คุณผลิตรายการต้องไม่ลืมคือ ทำอย่างไรรูปแบบรายการโทรทัศน์ที่จะนำเสนอหรือก่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (เซาวลิต, ตนานนท์ชัย, 2542)

จากการศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนปลายทางที่มีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เกี่ยวกับ สภาพ ปัญหา และความต้องการ ในปีการศึกษา 2542 ภาคปลาย พบว่า ปัญหาคือนักเรียนไม่สามารถซักถามหรือมีปฏิสัมพันธ์กับครูต้นทาง ไม่สามารถสร้างและสรุปความรู้ได้จากการชมรายการ ไม่ทราบเนื้อหาก่อนการเรียน ไม่สามารถอภิปรายเนื้อหาได้ ไม่สามารถนำความรู้เดิมใช้ ทำให้การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมไม่ค่อยประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายโครงการ (การจัดการศึกษาทางไกล, 2539)

ปัญหาของการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ทราบว่ารูปแบบของรายการโทรทัศน์เพื่อการสอนของทั้ง 2 โครงการจะเป็นรูปแบบการจัดการจัดกิจกรรมที่มีครูเป็นศูนย์กลาง นักเรียนจะไม่มีโอกาสร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดขึ้น ทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ เนื่องจากไม่มีรูปแบบการเรียนการสอนด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอนที่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการเรียนการสอนด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน

ในปัจจุบันแนวคิดในเรื่อง "การเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง" กำลังได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้เป็นสิ่งสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียน ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) มีการตั้งเป้าหมายเพื่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้สามารถคิด วิเคราะห์บนหลักเหตุผลมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ตลอดชีวิต และสามารถเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ โดยมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ปฏิรูปกระบวนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และมีการฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริง
2. นำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนอย่างหลากหลายและเหมาะสม
3. ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม
4. กระตุ้น และสนับสนุนการค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือและแหล่งความรู้ในชุมชน
5. จัดการศึกษาที่ให้ทางเลือกหลากหลาย (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540-2544)

ซึ่งแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ที่มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ได้มีคุณลักษณะและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนเทคโนโลยีและห้องสมุด พัฒนาครูให้เป็นมืออาชีพในการสอนเด็ก โดยใช้หลักการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เด็กจะต้องเป็นผู้สร้างความรู้ กรมสามัญศึกษามีการกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาระยะที่ 8 (2540-2544) ไว้ 8 ประการ และ 1 ใน 8 ประการ คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ที่โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาจะต้องมีการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ ในรอบ 5 ปี

อย่างไรก็ตาม การที่จะให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นได้นั้น ขึ้นอยู่กับการจัดระบบการศึกษาโดยเฉพาะในระบบโรงเรียน เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำวิชาความรู้ที่ได้จากการศึกษาใน

ระบบโรงเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันและเพื่อการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถที่จะอยู่
ร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างรวดเร็ว หรือเรียกว่าสังคมใน
ยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีบุคคลที่จะทำหน้าที่หล่อหลอมให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ที่พึงประสงค์
ดังกล่าวได้ ก็คือ ครูผู้สอนในระบบโรงเรียน

รูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนนั้น ครูจะต้องลดบทบาท
ลงเป็นเพียงผู้กำกับ แต่ไม่ได้หมายความว่าครูไม่มีบทบาท ครูต้องปรับบทบาทของตนเองมา
ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการและดำเนินการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการ
เรียนรู้มากที่สุด ครูจึงต้องมีการศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจและปรับเนื้อหา กระบวนการ และทฤษฎี
การเรียนการสอนต่างๆ ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ดังนั้นหากจะมีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้โดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางนั้นจึงจำเป็น
อย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว เพื่อครูให้
ครูได้นำไปดำเนินการ โดยรูปแบบการเรียนการสอนนั้นๆ ควรมีจะหลักการ จุดหมาย วิธีดำเนินการ
ที่ชัดเจนและมีการกำหนดรายละเอียดอย่างเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่าง
แท้จริง โดยรูปแบบการเรียนการสอนต้องสามารถนำไปใช้และมีความสอดคล้องกับหลักสูตรที่ใช้
อยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างได้ผล การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรยึดหลักการ
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งได้
มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาเป็นลำดับ นับตั้งแต่รากฐานความคิดจากปรัชญาการศึกษา จาก
แนวคิดความเชื่อของนักจิตวิทยาการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ จนถึงทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัด
การเรียนการสอนโดยตรง ซึ่งแนวคิดต่างๆดังกล่าวล้วนเป็นไปเพื่อสนองตอบต่อกระแสความ
ต้องการในการพัฒนา "คน" อันเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าของสังคมให้มีคุณลักษณะที่สามารถ
ดำรงตนอยู่ในสภาวะการของสังคมโลกในแต่ละยุคสมัยได้อย่างมีความสุข ปรัชญาการศึกษา
ทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้และทฤษฎีต่างๆ

แนวคิดที่มีส่วนสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางที่
ผู้วิจัยศึกษามาพบว่า แนวคิดการสร้างความรู้ (Constructivism) เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้
ในการเรียนการสอน หลักการ พื้นฐานของแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการจัดประสบการณ์การ
เรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน มีส่วนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียนได้
เป็นอย่างดี เพราะมีหลักการที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสนใจต้องการที่จะหาความรู้เพิ่มเติม
ด้วยตัวเอง เป็นผู้สร้างองค์ความรู้โดยการประยุกต์เอาประสบการณ์เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ที่ได้รับ
เป็นการเรียนรู้ที่มีความสุข โดยอาศัยทักษะกระบวนการที่ผู้สอนได้มีบทบาทในการจัดสภาพ
แวดล้อมดังกล่าวให้เกิดขึ้น จึงมีความน่าสนใจที่จะนำมาประยุกต์เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่
ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา

ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอน (Saylor and others ,1981 : 271 อ้างในวาริรัตน์ แก้วอุไร ,2541) เซเยอร์ และคณะ กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน (teaching model) หมายถึง แบบ (pattern) ของการสอนที่มีการจัดกระทำพฤติกรรมขึ้นจำนวนหนึ่งที่มีความ แตกต่างกัน เพื่อจุดหมายหรือจุดเน้นที่เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง

จอยซ์และเวล (Joyce and Weil, 1992 : อ้างใน วาริรัตน์ แก้วอุไร ,2541) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน คือ แผน (plan) หรือแบบ (pattern) ที่เราสามารถใช้ในการสอนโดยตรงในห้องเรียน หรือการสอนกลุ่มย่อย หรือเพื่อจัดสื่อการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึง หนังสือ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และหลักสูตรรายวิชา ซึ่งแต่ละรูปแบบจะให้แนวทางในการออกแบบการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับสารสนเทศ ความคิด ทักษะ คุณค่า แนวทางการคิด และแนวทางในการแสดงออกของผู้เรียน

จากนิยามความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว สามารถสรุปรวมลักษณะร่วมเป็นนิยามของรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้ รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แบบแผนหรือลักษณะการทำงานด้านการสอน ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยจัดทำขึ้นอย่างรอบคอบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และความเชื่อ โดยการจัดองค์ประกอบต่างๆ ทางการสอน ได้แก่ หลักการจุดมุ่งหมาย ขั้นตอนการสอน การประเมินผล และกิจกรรมสนับสนุนอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการสอนนั้นๆ และเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นนำไปใช้ได้ รูปแบบการเรียนการสอน จะต้องมีหลักการ ทฤษฎี หรือแนวคิดสนับสนุน มีการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบในเชิงการนำไปใช้ในสภาพการเรียนการสอนจริง เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไข

ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และหลักการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มาเป็นแนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่ให้ประสบการณ์สำเร็จรูป (instant experience) แก่คนในลักษณะที่สามารถประมวลเนื้อหาสาระที่เลือกสรรให้พอดีแก่ความต้องการ แล้วเรียบเรียงเนื้อหาสาระเพื่อนำเสนอในรูปแบบการถ่ายทอดสาระหรือรายการที่เหมาะสมกับความสนใจ จึงมีส่วนสำคัญในการสนองตอบความต้องการภายนอกได้เป็นอย่างดี (Rajan, M.S. 2986 อ้างใน ชื่นจิต นัยนิตย์, 2538) สื่อใดก็ตามที่เราใช้ถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้รับกับผู้ส่ง นอกจากสื่อจะเกิดมาเพื่อสนองความต้องการในการติดต่อสื่อสารแล้ว ยังต้องมีแนวคิดหรือหลักการสำคัญกำกับด้วยว่า ถ้าจะให้การสื่อสารนั้นประสบผลสำเร็จด้วยดี เราต้องจัดเนื้อหาของความรู้หรือข่าวสาร ทำให้ผู้รับสนใจและสนองความต้องการของผู้รับด้วยจากหลักการการจัดการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง จึงมีความน่าสนใจที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนทางโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมซึ่งหน่วยงานทางการ

ศึกษาที่รับผิดชอบโดยตรงกำลังมีปัญหาในด้านของคุณภาพของรูปแบบรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน

โทรทัศน์เพื่อการเรียนการสอน (instructional television) หมายถึงการส่งสัญญาณทางโทรทัศน์ประกอบด้วย การส่งสัญญาณภาพ และเสียงจากจุดศูนย์กลางไปยังเครื่องรับโทรทัศน์ ที่อยู่ในรัศมีของการส่งคลื่นโทรทัศน์ ผู้ดูหรือผู้รับรายการจะรับภาพและเสียงได้จากเครื่องรับสัญญาณโทรทัศน์ รายการการศึกษาที่ออกอากาศส่วนใหญ่ยังไม่มีปฏิสัมพันธ์ในเวลาเดียวกัน (realtime interaction) ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนทางโทรทัศน์ แต่สามารถจัดให้มีการปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นทางการได้ด้วยการใช้โทรทัศน์ หรือ (interactive video) ในสภาพปัจจุบันที่เทคโนโลยีทางด้านอวกาศเจริญก้าวหน้าการสื่อสารผ่านดาวเทียมเปิดโอกาสให้มีการคมนาคมอย่างกว้างขวางโดยมีการโต้ตอบระหว่างผู้เรียนผู้สอนในเวลาจริง ทั้งนี้ในรูปแบบของเสียง ภาพ และข้อมูล บทบาทของโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในฐานะสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง จึงมีความสำคัญในด้านให้การศึกษแก่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

จากข้อดีของโทรทัศน์เพื่อการสอน ที่ผู้วิจัยศึกษาข้างต้น หากได้มีการนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ จะมีผลทำให้เด็กเกิดความสนใจในเนื้อหาวิชามากขึ้นเนื่องจากหลักการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางจะช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้ในส่วนตัวรายละเอียดของเนื้อหาวิชาเพราะเด็กจะเป็นส่วนสำคัญในการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ด้วยตัวของเขาเอง โดยผ่านรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน ที่ผู้วิจัยมีความเชื่อว่ามีความเป็นสื่อสารมวลชนที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในวิชาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี นักจิตวิทยาเชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้จากการเห็นมากกว่าการได้ยิน โทรทัศน์เป็นสำคัญที่ทำให้ระบบการศึกษาทางไกลมีชีวิตชีวา ผู้เรียนได้เห็นผู้สอนทางโทรทัศน์เป็นการสร้างบรรยากาศของการสื่อสารมวลชน ที่ส่งข่าวสารข้อมูลของแต่ละบุคคล (กิดานันท์ มลิทอง, 2541)

การนำมาจัดเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน ที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างชัดเจน โดยรูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เนื่องจากหลักการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง จะทำให้นักเรียนมีบทบาทมากขึ้นในการเรียนการสอนทางไกล ทำให้การสอนทางไกลมีรูปแบบการเรียนการสอนที่น่าสนใจ มีการดำเนินงานที่เป็นแบบแผนขั้นตอนของการสอนอย่างละเอียด ทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ได้มีการนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมให้มีประสิทธิภาพ มีความคุ้มค่ากับงบประมาณทางการศึกษาที่ใช้ในการลงทุนจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษามากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนในโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน ซึ่งเป็นรูปแบบกลางใช้ในวิชาทั่วไปไม่ได้มุ่งเน้นให้เป็นรูปแบบเฉพาะของวิชาใดวิชาหนึ่ง

ขอบเขตการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอนที่ศึกษานี้ เป็นรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน ในโครงการการศึกษาสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งดำเนินการโดยกรมสามัญศึกษากับมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
2. รูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางด้วยรายการโทรทัศน์ เพื่อการสอนที่นำเสนอเป็นรูปแบบ สำหรับครูผู้สอนต้นทางและครู-นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนปลายทาง ที่มีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและ/หรือ การออกแบบระบบการสอนและ/หรือมีประสบการณ์ในด้านรูปแบบการเรียนการสอนด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน ครูและนักเรียนในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม
4. รูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน ประกอบไปด้วยองค์ประกอบดังนี้ คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการสอน การกำหนดเนื้อหา

กิจกรรมระหว่างการสอนของครูต้นทาง และรูปแบบกิจกรรม ของนักเรียน การประเมินผลและสื่อ อุปกรณ์ที่ครูปลายทางต้องมีการจัดเตรียม ระหว่างการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม

คำจำกัดความ

1. รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะและสภาพของกำเรียนการสอนที่มีความสัมพันธ์กันเป็นขั้นตอน ตามหลักแนวคิดและทฤษฎี เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุ จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมทั้งการใช้สื่อ อุปกรณ์ที่ครูปลายทางต้องเตรียมระหว่างการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม
2. การเรียนการสอนทางโทรทัศน์ หมายถึง การสอนของครูต้นทางด้วยรายการโทรทัศน์ เพื่อการสอน ที่มีรูปแบบการเรียนการดำเนินกิจกรรมระหว่างการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
3. นักเรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้คิดค้น สร้างและสรุปข้อความรู้ด้วยตัวเอง
4. วิธีการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การเรียนที่นักเรียนในโรงเรียนปลายทางได้ทำกิจกรรมตามที่ครูต้นทางกำหนดนั้นด้วยตัวเอง โดยครูปลายทางจะเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด
5. บทบาทของผู้เรียน หมายถึง กิจกรรมที่ผู้เรียนปลายทางต้องปฏิบัติขณะที่มีการเรียนการสอนทางโทรทัศน์โดยเน้นหลักการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
6. บทบาทของครูผู้สอน หมายถึง กิจกรรมที่ครูผู้สอนทั้งครูต้นทางและครูปลายทางต้องปฏิบัติเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
7. รูปแบบการเรียนการสอนด้วยรายการโทรทัศน์ หมายถึง วิธีการหรือขั้นตอนที่นำมาใช้ในการจัดเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน
8. สภาพ หมายถึง สิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการเรียนด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม
9. ความต้องการ หมายถึง สิ่งที่ครูและนักเรียนในโรงเรียนปลายทางพึงประสงค์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียนปลายทาง
10. ปัญหา หมายถึง สิ่งที่ครูและนักเรียนในโรงเรียนปลายทางไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนด้วยโทรทัศน์เพื่อการสอน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการสอนที่มีการพัฒนาจากหลักการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
2. เพื่อเป็นข้อมูลในพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนด้วยรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
3. เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูที่ทำการสอนต้นทาง และครู-นักเรียนปลายทางในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม